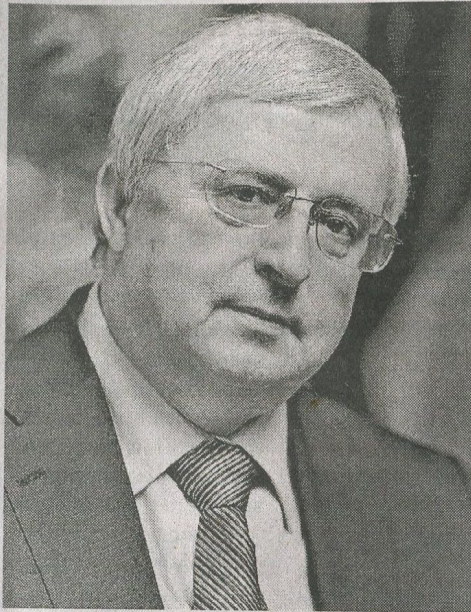

Віктор Андрущенко.

ректор НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, Заслужений діяч науки і техніки України

"За закон, — повчали античні філософи, — народ повинен боротись як за свої стіни". Ми ж, на жаль, закон зневажаємо. Не боремося за нього. Ми думаємо, що його подадуть нам коли б чи не на "блюдечку з голубою смужкою". Так не буває. Закон, як і істину, треба виборювати в дискурсі кращих політичних і професійних груп, переконуючи всяк і кожного у розумінні його контурів, що обумовлюються вітчизняним і зарубіжним педагогічним досвідом.

Проекти Закону "Про вищу освіту", подані до Верховної Ради України, є свідченням глибокої стурбованості суспільства за стан і перспективи розвитку вітчизняної вищої освіти, її відповідності світовим стандартам. Кожен з них узагальнює окремих (а може й особливий) соціальний і педагогічний досвід, пропонує стандарти і норми, за якими мала б жити і розвиватися вища освіта держави сьогодні, завтра і в майбутньому. Скажу відразу, кожен із за-

"Закон визначає тенденції"

пропонованих проектів далекий від досконалості. Однак, кожен з них має сюжети, які закладають своєрідний прорив вищої освіти до вершин досконалості й відповідності сучасним соціокультурним реаліям і перспективам її розвитку у майбутньому.

Оцінюючи подані проекти, я б запропонував за основу взяти проект Закону № 1187, підготовлений Г.М. Калетником, С.В. Ківаловим та М.П. Сорокою. Прийняти його у першому читання, а далі — вдосконалювати, спираючись на ті чи інші положення, запропоновані іншими розробниками. Зупинюся на обґрунтуванні цієї пропозиції більш детально.

По-перше, означений проект найбільш об'ємно узагальнює досвід розвитку вищої освіти, накопичений в Україні, зокрема, в останні два десятиліття. Одночасно він цілком обґрунтовано вводить ті інновації, які позитивно зарекомендували себе у Європейському освітньому просторі. Освіта — річ консервативна. Будь-які різкі зміни в ній можуть призвести до серйозних колізій, які зруйнують вітчизняні напрацювання й не тільки не наблизять нашу вищу освіту до Європи, але й відсторонять її від неї.

По-друге, на мій погляд, законопроект № 1187 є найбільш наближеним до реального життя й не відтворює ілюзій, породжених спостереженнями за сюжетами, які розгортаються в інших країнах. Ілюзії — річ надто небезпечна. Не підтверджені реальними можливостями (матеріальними, фінансовими, кадровими тощо) вони можуть привести до завищених експектацій, а відтак — викликати незадоволення педагогічної та студентської громадськості уже в найближчі три-п'ять років.

По-третє, в проекті № 1187 чітко ви-

писані норми щодо автономії університетів, академічної мобільності студентів і викладачів, державно-громадського управління вищою освітою, студентського самоуправління тощо. Зокрема, хочу наголосити на нормах, запропонованих для врегулювання студентського самоуправління. Уперше на законодавчому рівні визначені повноваження Всеукраїнської студентської Ради, закріплені принципи роботи студентського самоуправління, створення та функціонування наукових студентських товариств тощо. Студент — самостійна і самодостатня особистість. Понад те, він — центральна постать університету. Довіра до нього і одночасно оптимально виважена вимогливість є тією головною нормою, на якій має базуватись вища освіта.

По-четверте, проект Сороки-Ківалова-Калетника є найбільш орієнтованим на вітчизняний ринок праці, у той час, як інші запропоновані проекти торкаються цієї теми не більш, як побіжно або ж взагалі не враховують вітчизняні реалії. Порядок фінансування вищої освіти, запропонований законопроектами №№ 1187-1 і частково 1187-2, може обмежити приток абітурієнтів від технічних, фізико-математичних і природничих спеціальностей.

По-п'яте, законопроект "Про вищу освіту" № 1187, запропонований народними депутатами Г.М. Калетником, С. Ківаловим та М. Сорокою, збалансовує тенденції щодо фундаменталізації та гуманітаризації вищої освіти. На мій погляд, гуманітарна складова вищої освіти не повинна бути приниженою чи заміненою іншими сегментами, як то невільно інспірується іншими законопроектами. Власне, все залежить від людини, її світогляду, ціннісних орієнтацій. Гуманітарна освіта якраз і

формує ці людські якості. Зменшення обсягу чи напруги гуманітарної освіти може негативно позначитися на духовному вигляді суспільства, поглибити відчуження людини від людини, зростання споживацьких і кар'єристських настроїв.

Мій загальний висновок є таким: на першочергову підтримку заслугове проект Закону України "Про вищу освіту" № 1187, запропонований народними депутатами Г.М.Калетником, С.В.Ківаловим і М.П.Сорокою. Після відповідного доопрацювання він повинен бути ухвалений Верховною Радою.

Окрім того, слід мати на увазі, що в законопроектах 1187-1 і 1187-2 є низка положень, які мають бути врахованими при доопрацюванні законопроекту № 1187 у другому читання. Це — положення про автономію університетів, визначення освітніх рівнів та ступенів вищої освіти у відповідності з Національною рамкою кваліфікацій, про мови навчання, статус дослідницького університету, соціальних гарантій учасників навчально-виховного процесу.

І останнє. Як відомо, ідеальних законів не буває. У кожного з нас, працівників вищої школи, є пропозиції до закону, які мали б його поліпшити. Однак є Закон і є реальне життя. Закон є категорією, яка відображає необхідне, істотне, стійке, повторюване, загальне для даної галузі відношення між явищами об'єктивної дійсності. Явище (у нашому випадку, реалії життєдіяльності вищої освіти) є більш широким і різноманітним. Закон не може врахувати все й остаточно. А отже, конструктивними є тільки ті пропозиції, що виходять з існуючих життєвих реалій та одночасно орієнтують на прогресивні перетворення й перспективи, які вони відкривають.